

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1109

מסכת עירובין י"ד - כ' ♦ כלאים ב', ב' - ה', ה'

בס"ד, ג' אלו תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ החזון איש זצ"ל - רוב הרחובות אינם רשות הרבים!
- ♦ הקמת סוכה מפסי ביראות
- ♦ חיילים השוהים בשבת קודש במדבר

- ♦ קווי הטלפון והחשמל כעירוב לעיר
- ♦ עירוב בעיר צ'רנוביץ
- ♦ עירוב עם חיישנים

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

שבע יפול צדיק

מי במים ומי באש.
בימים אלו נוקשים הקולות בפתחי בתי הכנסיות ובתי המדרשות. יש שכבר התחילו באמירת הסליחות, "נחפשה דרכינו ונחקורה". הכל מבקשים להיטיב את מעשיהם ולשפר את ארחותיהם. אין זה סוד כי הדרך לכך אינה קלה. לכל אדם המאמץ הנדרש נראה גדול וכבד ולא תמיד אדם יודע היכן להתחיל ומה לשפר ראשונה. דבר אחד ודאי הוא: אילו היו נותנים בידינו רעיון נפלא כל שהוא, אשר כבמטה קסמים יכול להפעיל את "מערכת התשובה" שבכל אחד מאיתנו, אזי גם בחצות הליל היינו כורים אוזן כדי לשמוע על כך. ובכן, מתברר כי לא בשמים

דף טו/א ומחיצה העשויה מאליה

קווי הטלפון והחשמל כעירוב לעיר

עם התפתחות הטכנולוגיה החלו לפרוס רשתות קווי חשמל, טלגרף וטלפון. ערי הגלובוס מלאו בעמודים ובחוטים, ופוסקי ההלכה נדרשו להביע את דעתם אם אפשר להשתמש בהם כ"צורת הפתח". לכאורה, גמרא מפורשת היא (טו/א): "מחיצה העשויה מאליה - כשרה", דהיינו: גם מחיצה שנעשתה מעצמה ולא מיקמוה לשם מחיצה, הרי היא מחיצה. זאת, ועוד: בגמרא מבואר, כי גם מחיצה שאינה גמורה, הנחשבת כמחיצה לעניין הלכות שבת, כגון: "לחי" [למ"ד משום מחיצה] וכדומה, מועילה אם היא עומדת מאליה, אף על פי שלא מיקמוה לצורך מחיצה.

לשם מה הותקנו עמודי חשמל: הדין נותן כי כן יהיה לגבי "צורת הפתח". ברם, הגמרא אינה מגלה את דעתה מה דינה של מחיצה הלכתית אשר לא הוקמה "מאליה", ללא כל כוונה, אלא הוקמה לשם תכלית אחרת [כלומר, לגבי מחיצה גמורה, אין זה משנה אם הוקמה מאליה אם לאו, עיקר קיימת מחיצה. ברם, מחיצה שנחשבת מחיצה מכח דינים והלכות הקובעים כי היא נחשבת "מחיצה", יתכן שיש צורך להעמידה לשם "מחיצה"]. הואיל ועמודי החשמל והטלפון לא נעשו לשם עירוב, יש לדעת אם הם ראויים לשמש כ"צורת הפתח" (עיין שו"ת תורת חסד, או"ח סימן י; ישועות מלכו סימן כ; ועיין משכנות יעקב סימן קכ"ג, שדעתו שבצורת הפתח ביותר מעשר אמות לא מועיל נעשה מאליו, אולם רוב האחרונים חולקים ע"ד בזה).

החזון איש זצ"ל (ק"י"א, ס"ק ה) נוקט, כי גם כאשר המחיצה נעשתה לשם מטרה אחרת, אפשר לייחדה לשם "צורת הפתח" ולהשתמש בה כעירוב לעיר, וכך נוהגים למעשה (נתיבות שבת, פרק י"ט הערה כ"ח).

מעל ולא ליד: דיון הלכתי נוסף שהפוסקים היו צריכים לתת עליו את דעתם הוא, כי בדרך כלל חוטי החשמל וחוטי הטלפון מותקנים לצידו של העמוד ולא מעליו, כדרוש בעמוד עירוב, כמבואר בגמרא, שאחד מתנאי צורת הפתח הוא שהחוט יהא מעל העמוד. אכן, לדעת רוב הפוסקים, אי אפשר להשתמש

לעילוי נשמת

ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע ג' באלול תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יחיאל מאיר ברנד** ז"ל

ב"ר יששכר דב הכהן ז"ל
נלב"ע ז' באלול תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

ר' **אריה יהודה ליב יפה** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע ב' באלול תשכ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו **דוד ושלמה יפה** שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה

ב"ר יחיאל ז"ל
נלב"ע ה' באלול תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידנו
הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים הלל** ז"ל ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ה' באלול התשנ"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

דף כ/א כא/ב כג/א פסי ביראות

הקמת סוכה מפסי ביראות

בדפים אלו פותחים בלימוד פרק "עושין פסין", הקרוי על שם "פסי ביראות" הנידונים בסוגיותיו הראשונות.

פסי ביראות כשם כן הם, "פסי", מלשון פסים, עמודים, "ביראות", של בארות. המדובר בבאר הממוקמת ברשות הרבים, ואסור להוציא ממנה מים, שהרי היא רשות היחיד. הפתרון המוצע בגמרא הוא, להעמיד סביבות הבאר ארבעה עמודים בעלי זווית כפולה. כך כל השטח שבין העמודים נחשב רשות היחיד, והגמרא מפרטת את התנאים, השונים לגודל העמודים ולמרחק ביניהם.

דיני "פסי ביראות" לא הובאו כלל ב"שולחן ערוך", מפני שאינם מעשיים בימינו, כפי שגמרתנו מסבירה, שלא הותר השימוש בפסי ביראות אלא בארץ ישראל לבהמותיהם של עולי הרגלים. עם זאת, יום אחד בשנה, יום אחד בודד, ההלכות שבפרק זה תקפות הלכה למעשה גם בזמנינו אנו. המדובר הוא על יום השבת שבחג הסוכות.

במסכת סוכה (ב/ז) נאמר, כי אף שיש צורך בשתי דפנות שלמות ובדופן שלישית לבניית סוכה, מכל מקום המניח סכך מעל "פסי ביראות", סוכתו כשרה - לא לכל החג, כי אם ביום השבת בלבד, שכן, "מיגו דהוי דופן לעניין שבת הוי דופן לעניין סוכה". כלומר, מתוך ש"פסי ביראות" מהווים דפנות לעניין דיני טלטול בשבת, הם משמשים גם כדפנות לעניין סוכה. ביתר ימות השבוע, "פסי ביראות" אינם משמשים למאומה, אין להם שם מחיצות, וממילא גם אינם יכולים לשמש כדופן לסוכה. הלכה מעניינת.

ברם, נחלקו הראשונים, אם סוכה מעין זו כשרה בכל מקום, או רק פסי ביראות שמוקמו סביבות באר, ומשמשים בפועל כ"פסי ביראות", ראויים לשמש כמחיצות לסוכה (עיי "שולחן ערוך" ורמ"א אור"ח סי' תר"ל סעי' ז', ומשנ"ב שם ס"ק ל"ד, ו"ביאור הלכה" ד"ה "או").

סוכה נדירה זו עוררה שאלות ודיונים מעניינים ומרתקים.

ראשית, הלא הלכה ידועה היא, שסוכה שאינה יכולה לשמש כסוכה כל החג מחמת פגם שבה, אינה סוכה כשרה כלל (עיי "חכמת שלמה" להגר"ש קלוגר לשו"ע שם). זאת ועוד, להלכה נפסק (רמ"א אור"ח סי' תרל"ה), כי את הסכך יש להניח לאחר שהדפנות קובעו במקומן. בסוכה זו הסדר הפוך, שכן, בערב שבת עוד לא היו פסי ביראות נחשבים דפנות והסכך כבר עליהם, רק משנכנסה שבת הפכו אלה לדפנות... (ראה שו"ת "עמודי אור" סי' ט"ו).

רבים התחבטו בנידון חשוב נוסף. הלא גם ביום טוב אסור לטלטל ברשות הרבים שלא לצורך (ביצה יב/א), וממילא לפסי ביראות יש שימוש גם ביום טוב. נמצא, איפוא, כי לא רק בשבת של חג הסוכות ניתן להשתמש בסוכה זו, כי אם גם ביום טוב של חג הסוכות.

בשאלה זו התקשו גדולי עולם, הגרעק"א זצ"ל, ועוד, ובלי נדר, בהגיענו ללימוד מסכת סוכה נביא תירוץ אחדים יפים ונאים (עיי רעק"א חידושים על מסכת סוכה ז/א, וראה "קבא דקשייתא" קושייה פ"ט) [נידונים אלו מתייחסים גם להלכה הנוספת המבוארת בגמרא שם, ש"סיכך על גבי מבי שיש לו לחי כשרה" בשבת שבחג].

דף כ/ב לא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד

חיילים השוהים בשבת קודש במדבר

השבוע ניתנת לנו הזדמנות פז להיווכח באופן שבו רבותינו הראשונים עיינו במשנה ובגמרא, דקדקו בכל מילה שנערכה ונסדרה על ידי התנאים והאמוראים, והסיקו מכך מסקנות הלכתיות חשובות ויסודיות.

כידוע, כדי ששטח האסור בטלטול יהיה רשות היחיד שהטלטול מותר בה, יש להקיף את השטח במחיצות. לומדי המסכת יודעים זה מכבר, כי אין צורך במחיצות של ממש, דפנות העומדות על תילן, אלא די ב"צורת הפתח", הלא היא מחיצה המורכבת משני קנים המוצבים כמזוזות וקנה המותקן מעליהם כמשקוף. כאשר המקום מוקף בצורת הפתח, הרי הוא נחשב כגדור ומותר לטלטל בו.

הרא"ש למד את המשנה ואת הגמרא, ומצא כי הדברים אינם תקפים בכל מקום.

במשנה לעיל (ב/טו) מבואר כי בני שיירה החונים במדבר ומבקשים ליצור מצב שבשבת יהיה אפשר לטלטל חפצים במקום שהותם, יקיפו בחבלים את השטח בו הם נמצאים, והמשנה אף מפרטת באיזה אופן יקיפו את עצמם: עליהם ליצור מחיצה המורכבת משלשה חבלים שהמרחק ביניהם אינו עולה על שלשה טפחים, וכך המחיצה נחשבת אטומה מדין "לבוד" [דין "לבוד" הוא הלכה למשה מסיני הקובעת, כי רווח שבין שני חפצים שאינו עולה על שלשה טפחים נחשב אטום, כאילו אין רווח].

הרא"ש מתפלל, מדוע נזקקה המשנה לאופן זה, די בחבל אחד, אין צורך בשלשה חבלים; מדוע אין הם מסתפקים בחבל העליון, בגובה עשרה טפחים, כגובה מחיצה, הרי החבל העליון בצירוף הקנים עליהם קושרים את החבל ישמשו כ"צורת הפתח"?

כמו כן, בסוגיייתנו מבואר, כי "פסי ביראות" אינם מועילים אלא להשקאת בהמות עולי רגלים, אך אסור להוציא מים מן הבאר אל תוך השטח המוקף בפסי ביראות שלא לצורך הבהמות. מדוע,

עמד הרב וניקה את כתונת תלמידו המשתומם, שנשימתו המבוהלת חזרה אט אט לתיקנה, ורק לאחר מכן נזף בו על התנהגותו.

מן הסתם מחנכים רבים היו נוהגים כך. אולם מדהים לשמוע, כי אף לא רגע אחד של הרהור ומחשבה נדרשו לו לרב מפונביץ זצ"ל כדי להתנהג באופן זה. צורת התנהגות זו, של חשיבה על הזולת בלבד תוך התעלמות מוחלטת מצרכיו שלו, היתה מוטבעת בו מכח התורה הקדושה שנספגה בעצמותיו.

האינסטיקט הטבעי פעל בנפשו מכח התורה. נשגב היה האישי.

לפני שנים ראיתי במו עיני התנהגות דומה לזו, אשר הדהימה את כל הנוכחים במקום ההתרחשות. בשנת תשנ"ה הלך לעולמו הגאון רבי חיים נפתלי זליבנסקי זצ"ל, ראש ישיבת מאור התלמוד שברחובות. אין כאן המקום לתאר דמות ענקים זו, ששילוב מדהים של תכונות, מידות וכישורים השיאוה גבוה מעל גבוה, אך אפשר לומר כי עם פטירתו, לאחר מחלה קשה, נעקרה מנופנו דמות של ראש ישיבה נעלה ותלמיד חכם מופלג.

את תלמידיו הרבים אהב כבניו, וביום חתונתם רחב ליבו בחדווה. כך פעם אחת בחתונת אחד מתלמידיו, אחז הרב זליבנסקי זצ"ל בידיו של תלמידו החתן ורקד עמו בעליזות ובשמחה במרכז המעגל.

מסביב גאתה השמחה. הכל מחאו כפיים, קפצו ורקדו, כאשר לפתע נתקלו רגלי החתן במרצפת רעועה ותוך כדי הריקוד הוא מעד ארצה.

עוד בטרם הספיק החתן להשתטח מלא קומתו ארצה, הבחינו חדי-עין בדבר מדהים: ראש

אפיסקופוס

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה" מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

הדף היומי

עירובין י"ד-כ'

ג'ט' אלו

שואל הרא"ש, לא הציעו חכמים להקיף את הבאר ב"צורת הפתח" ועל ידי כך להתיר כל טלטול בכל סביבות הבאר.

צורת הפתח - במקום מיושב בלבד: אין זאת, הסיק הרא"ש (סימן י"ג), אלא שחכמי המשנה והגמרא לימדונו בכך כי חכמים תקנו שאין צורת הפתח מועילה אלא במקום מיושב בידי אדם באופן קבוע. עיר המיושבת בידי אדם אפשר להפוך לרשות היחיד על ידי הקפתה בצורת הפתח. ברם, במדבר אי אפשר להפוך שטח לרשות היחיד באמצעות צורת הפתח, כי אם באמצעות מחיצות (ע"ש ברא"ש תירוץ נוסף, וראה עוד בקרבן נתנאל שם, אות ט').

חיילים השוהים במדבר: דעתו של הרא"ש, אשר נפסקה להלכה (שולחן ערוך, או"ח, סימן ס"ב, סעיף י'), נוגעת בימינו לקבוצות חיילים השוהים בשבת במדבר, שאם הם מבקשים לטלטל בשבת, עליהם לדעת כיצד להקיף את השטח בו הם שוהים באופן שיתיר להם את הטלטול במקום. את ההבדל בין צורת הפתח לבין מחיצות מסביר המשנה ברורה (שם, ס"ק נ"ו), כי במקום בו דרים בני אדם, צורת הפתח רווחת, קיימים פתחים רבים, ולפיכך אפשר להשתמש בצורת הפתח כמחיצה. אך במדבר צורת הפתח אינה רווחת ואין לה חשיבות, ולפיכך החמירו חכמים שמחיצות במקום כזה תהיינה מחיצות חשובות יותר.

יש לציין כי האחרונים נחלקו בפירוש דברי הרא"ש. יש מהם הסוברים כי ההגבלה שהוא מסיק ממשנתו, אמורה ביחס לצורת הפתח שגדלה עולה על עשר אמות, אך צורת הפתח שגדלה אינו עולה על עשר אמות, ראוייה לשמש כמחיצה גם במדבר, וכך מצדד הביאור הלכה להלכה. כלומר: אפשר להקיף שטח במדבר ב"צורות הפתח" שכל אחת מהן אינה גדולה מחמש וחצי מטר לערך (ע"ש ראיותיו, ועיין חזון איש, סימן ע', ס"ק י"א שחולק).

"נכון לחוש לדעת הרמב"ם": בדפים אלו של מסכת עירובין מסתיים העיסוק ב"צורת הפתח" ונחתום את הדברים בידיעה חשובה. לשיטת הרמב"ם (עיין שולחן ערוך שם, ועיין ברמב"ם הלכות שבת, פרק ט"ז, הלכה ט"ז, ובמגיד משנה שם), אף בתוך הערים, במקומות מיושבים, צורת הפתח שגדלה עולה על עשר אמות - אינה ראויה לשמש כמחיצה, כעירוב. המשנה ברורה (שם, ס"ק נ"ט) מציין, כי אף על פי שרוב הפוסקים חולקים על דעתו, "נכון לחוש לדעת הרמב"ם" (ועיין בנתיבות השבת, פרק י"ט, הערה י'). הנה כי כן, בשולי מאמרנו נודעה לנו סיבה נוספת לנוהג המחמירים שלא לסמוך על עירוב, שהרי הוא בנוי מצורות הפתח הגדולות מעשר אמות.

הישיבה הנכבד, הלבוש בפראק שחור וחבוש בכובע רבני, מיהר והשתטח גם הוא על ריצפת האולם, ליד תלמידו החתן! רק מי שעקב אחר ההתרחשות מראשיתה, יכול היה להבחין בנעשה. בעיני יתר הנוכחים נראה היה כי רגלי החתן ורגלי רבו הסתבכו אלו באלו, והשניים נפלו כשלו ארצה.

המעניין הוא שהחלטה להשתטח עם התלמיד באה כאינסטינקט מייד, כפי שאדם ממלט את ידו מן האש, מבלי לחשוב אפילו רגע אחד. כך היתה מוטבעת בו התכונה לחשוב על הזולת.

יש בה הכל בתורה הקדושה. ההוגה בה משתנה, הופך להיות אחר. מידותיו מתרוממות טפחיים מעל הגשמיות, ואף בנוגע ליחסיו עם הסובבים אותו, הוא מגיב באופן טבעי ואינסטיקטיבי לחוש מיד לעזרת הזולת.

יהי רצון שזוכה ללמוד את תורתנו הקדושה, ולשוב על ידה בתשובה באמת ובתמים.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת
 מרת **דבורה הפטקה** ע"ה
 ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ט
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

מאירים

את מסכת עירובין

הגמרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה

לראשונה: מוצא מנוקד מפוסק וותן חשק ללימוד

בס"ד

תלמוד בבלי
המנוקד

• נוסח הגמרא והמפרשים מוגה ומתוקן כמיטב המסורת של מהדורות הש"ס של 'עוז והדר'

• הגמרא, דרש"י והתוספות מנוקדים ומפוסקים בדיוק ובשלימות

• רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמניעת כאבי עיניים

• בתוספת משניות בגליון הדף להשלמת לימוד הש"ס

• בסוף הכרך נוסף ביאור למשניות - 'מאורות המשנה'

• להשלמת הלימוד בהלכה למעשה' צורף החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה'

• חדגשות בתחילת ענין בתוספות.

מהפכה דיגיטלית

מאורות
הדף היומי

עידו זהרדר
חיים של תורה

המחשבות ואורים מרהיבי עין

להשיג בחנויות הספרים | מוקד הזמנות 02-8043333